

Eörsi László: „Megbombáztuk Kaposvárt”

A kaposvári Csiky Gergely Színház
és a kultúrpolitika

Színházban életemben először a *Mesél a bécsi erdő* 1977-es kaposvári előadásán nem unatkoztam. Ödön von Horváth 1931-ben íródott tragikomédiája Ascher Tamás rendezésében számomra az akkori magyar valóságról szólt, és ezért mélyen megérintett. Ez a valósággal való könyörtelen szembenézés, a színházi élet állóvizének felkavarása lehetett a hatalom szemében a kaposváriak legfőbb bűne, konfliktusaik és megrendszabályozásaik oka.

A színházi műhely – Zsámbéki Gábor igazgatói, Babarczy László főrendezői kinevezésével 1974-ben kezdődött – felívelésének folyamataról, meghatározó állomásairól, aztán leépüléséről a kitűnő történész, Eörsi László írt rendkívül alapos és izgalmas könyvet. A történetet nagyon okosan nagyjából 2010-ig (Rátóti Zoltán kinevezéséig), a színház súlytalanná válásáig, a társulat széteséséig folytatja. A két korszakot hangsúlyozottan nem esztétikai, hanem politikai és kultúrpolitikai szempontból vizsgálja, ezért csak a hatalom nemtetszését, retorzióját kiváltó produkciókkal foglalkozik.

Az első jelentősebb botrány az *Állami áruház* 1977-es vígszínházi vendégjátékához fűződik, ezt politikai kiátkozás, több vizsgálat és végül betiltás követte. Sok darab színpadra sem jutott, másokat csak néhányszor adhattak elő, Eörsi István *Kihallgatását* pedig négyszeri próbálkozás, 13 évi várakozás után lehetett műsorra tűzni. Jó néhány előadás hatását a nemzetközi politikai helyzet erősítette fel. Jiří Voskovec és Jan Werich 1937-ben, Csehszlovákia megszállása előtt íródott, *A nehéz Barbara* című darabját fél évvel Afganisztán szovjet lerohanása után játszották. A színház történetének legnagyobb hatású, országos, sőt nemzetközi hírű produkciója – a kötetben kiemelt helyet elfoglaló – *Marat/Sade* pedig 9 nappal a lengyel szükségállapot előtt került színre. Ács János az opust félreérthetetlenül 56 bukása után játszatta. Mindezt a hatalom ideológiai támadásokkal honorálta, az „ügyet” a Politikai Bizottság is tárgyalta. Még a színház betiltása is felmerült, de ezt a helyi, lokálpatrióta érzelmű pártvezetés megakadályozta (77.), és a belgrádi BITEF három fődíja is nyilván sokat nyomott a latban.

1990 után viszonylag nyugodtan dolgozott a színház körülbelül 2000-ig, amikor elkezdődött a kultúrharc. A jobboldal több darabot is (*Megbombáztuk Kaposvárt*, *Operett*, *Csak egy szög*) kedvezőtlenül fogadott, a 2006. december végén bemutatott *56.06/Őrült lélek vert hadak* című darab pedig – amelynek hősnőjét a szerzők sokban az 1957-ben kivégzett Tóth Ilona medikáról mintázták – végképpen kiverte a biztosítékot. A botrányok és az igazgatóválasztások (főleg 2008-ban Schwajda Györgyé) megmutatták, hogy Kaposváron másfajta színházat képzelnek el a jobboldali városatyák. Persze nem kizárólag nekik (és a diktatúra továbbélő szellemiségének) „köszönhető” a Csiky Gergely szétverése. Ebbe belejátszott az is, hogy többek szerint Babarczy zsarnoki módszerekkel irányította és hűbértartóként kezelte a színházat, és az is, hogy a művészeti irányzatok, műhelyek nagy korszakát előbb-utóbb leépülés követi. Kaposvárnak nagyjából 34-35 év adatott – ez fantasztikus teljesítmény!

(*Napvilág Kiadó-1956-os Intézet Alapítvány, Budapest, 2013. 222 oldal, 2900 Ft*)